

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 36

Заснований в 1996 році

Рівне – 2007

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 36. — Рівне: РДГУ, 2007. — 188 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем реалізації психолого-педагогічних ідей Л.С.Виготського на сучасному етапі реформування освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюрів Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 26. 01. 2007 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2007

Психологические особенности „докризисных” и „кризисных” детей свидетельствуют о том, что ребенок не исчерпал возможности дошкольного периода развития, не прожил период дошкольного детства в полной мере. Нарушения в сфере общения сказываются на развитии воображения и препятствуют прохождению кризиса семи лет, что в свою очередь, является причиной низкого уровня психологической готовности детей к обучению в школе.

Выводы. Анализ психологической готовности детей к обучению в школе в рамках культурно-исторической концепции Л.С.Выготского позволил выделить критерии, по которым можно судить о готовности и неготовности ребенка к обучению в школе и прогнозировать школьную успеваемость в зависимости от того, какой формой произвольного общения владеет ребенок. Именно произвольные формы общения являются тем ключевым компонентом в структуре психологической готовности, развитие которого влечет за собой качественные изменения всех остальных сторон личностного развития, обуславливает процесс прохождения кризиса семи лет, формирование психологических новообразований старшего дошкольного возраста – воображения, утраты непосредственности, выступающих в качестве необходимой предпосылки успешного овладения полноценной учебной деятельностью.

ЛИТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.В.Давыдова. – М.: Педагогика, 1991. – 479 с.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6 т. – М.: Книга, 1982.
3. Кравцов Г.Г., Кравцова Е.Е. Шестилетний ребенок: Психологическая готовность в школе. – М., 1987.
4. Кравцова Е.Е. Психологические новообразования дошкольного возраста: К 100-летию со дня рождения Л.С.Выготского // Вопрос психологии. – 1996. – № 6. – С. 64-76.
5. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды / Под ред. В.В.Давыдова, В.П.Зинченко. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.

Резюме. В статье проанализированы психологические особенности готовности детей к обучению в школе. Выделены критерии готовности и неготовности ребенка к обучению в школе.

Ключевые слова: коррекция, готовность к обучению в школе, личность, ведущая деятельность.

Summary. The psychological peculiarities of the readiness the children to tuition at school are analysed in the article. The criteria of readiness and unreadiness child to tuition at school are distinguished.

Key words: correction, readiness to tuition in the school, person, leading activity.

Одержано редакцією 12.12.2006.

УДК 37: [159. 923: 001. 8]

А. М. ВОРОБІЙОВ

ГЕНЕЗИС ДОСЛІДЖЕННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУ ТА ЯКОСТЕЙ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Резюме. У статті, спираючись на поставлену Л.С.Виготським проблему співвідношення „зони ближнього розвитку дитини” та „ідеального розумового віку” досліджуються деякі аспекти системності інтелекту як якості креативної особистості.

Ключові слова: мислення, інтелект, розум, творчі здібності, креативність, IQ, фактор G, тест, рефлексія, особистість, самореалізація, творче „Я”.

Постановка проблеми. У нинішніх умовах реформування суспільства, його національно-державного, соціально-економічного й духовно-морального відновлення найважливішим завданням системи освіти є формування особистості, що володіє не тільки сумою готових знань, умінь і навичок, але й здатної адаптуватися в нових умовах, виявити самостійність і ініціативу. Це припускає розвиток творчих здібностей. Показником творчого розвитку є креативність – якісний показник інтелекту.

Хоча психологи загалом погоджуються у тому, що інтелект – це поняття, а не конкретна річ, суперечку викликають питання навколо цієї теми: чи слід вважати, що розум культурно обумовлений; це одна здатність чи багато; чи пов'язаний інтелект з пізнавальною активністю; чи можна його оцінити неврологічним чином?

Ми використовуємо термін "інтелект", немов чітко уявляємо собі, що це слово означає. Проте, психологи розходяться в думці з приводу інтелекту. Що це? Успадкована пізнавальна здатність, досягнутий рівень інтелектуальних показників чи просто приписувана якість?

Експерти в області тестування інтелекту погоджуються: розум – це не "річ". Коли ми говоримо про чисель IQ немов про застиглу і об'єктивно реальну особливість як, наприклад, про зріст, ми припускаємося логічної помилки під назвою "матеріалізація", оскільки розглядаємо абстрактне нематеріальне поняття так, ніби воно реальна конкретна річ. Матеріалізувати – значить винайти концепцію, дати їй назву, а потім переконати себе, що дана річ реально існує в світі. Коли хтось говорить: "Вона має IQ, рівне 120", він матеріалізує IQ, уявляючи собі, що IQ – це річ, яку хтось має, а не оцінка, колись одержана в конкретному тесті.

Інтелект – це соціальна концепція, яку ми винайшли, щоб пояснити, чому деякі люди краще за інших справляються з виконанням пізнавальних задач. В "Руководстве по человеческому интеллекту" Роберта Стернберга і Вільяма Солтера [10] наголошується, що більшість експертів розглядає інтелект як здатність

людини до "цілеспрямованої адаптивної поведінки". Розумна поведінка включає здатність адаптуватися на основі отриманого досвіду, вирішувати задачі і ясно мислити.

Деякі учені вважають, що розумна поведінка варіюється залежно від ситуації. Для Біне і пізніших дослідників інтелекту за допомогою тестів розум означав здатність дітей успішно адаптуватися до академічних вимог.

Вчені, розглядаючи інтелект як успішну адаптацію людей до навколишнього середовища, скептично відносяться до перспектив необумовленого культурою тесту на визначення розумових здібностей – тобто тесту, вільного від впливу певної культури. Вони вважають, що вчені, які покладають певні надії на подібний тест, не в змозі зрозуміти, що інтелект – це будь-які здібності, які в якій-небудь культурі вважаються важливими. Можна також говорити про необумовлене культурою вимірювання росту, але не розуму.

Деякі дослідники, зокрема Байрон, розглядають інтелект як основну пізнавальну здатність, що допомагає вирішувати задачі в будь-якому середовищі. Згідно його точки зору, абстрактні і незнайомі питання тестів на визначення розумових здібностей можуть оцінити нашу здатність ефективно вирішувати різні задачі, не дивлячись на наші культурні витоки.

Матеріалізація "розуму" і "обдарованості" є помилкою, оскільки неможливо сприймати ці поняття як реальні, як конкретні речі.

Чи є інтелект культурно обумовленим? Деякі психологи стверджують, що розумна поведінка (скажімо, здатність людини успішно адаптуватися до вимог школи або роботи) носить культурно-релятивний характер. Інші заявляють, що розум – це культурно-безвідносна здатність вирішувати всілякі задачі.

Чи є інтелект однією загальною чи кількома специфічними здібностями? Психологи визнають, що люди володіють такими специфічними здібностями, як, наприклад, вербальні і математичні. Проте у них викликає суперечки питання, чи є загальний інтелект (фактор G) об'єднуючим для всіх здібностей. Факторний аналіз і дослідження особливих умов, таких як синдром знавця (savant), визначили кластери розумових здібностей.

Чи вимірюється інтелект нейрологічно? Зусилля Гальтона виміряти розум у категоріях простого зважування мозку відродилися у сьогоденні спробах знайти кореляцію між оцінкою розумових здібностей і анатомією мозку, а також його функціонуванням. У деяких дослідженнях простежується незначна кореляція між розмірами голови (по відношенню до розмірів тіла) і оцінкою тесту на розумові здібності, а також дещо більша (хоча як і раніше скромна) кореляція між розмірами мозку і оцінкою тесту на розумові здібності. У деяких дослідженнях висувається припущення, що мозок людей, які досягли високих результатів в певній області, вимагає менше глюкози для вироблення енергії при виконанні окремих пізнавальних задач. Високоінтелектуальні люди схильні також швидше сприймати інформацію і проявляти швидші мозкові хвильові реакції до таких простих стимулів, як, наприклад, спалах світла. Час покаже, чи принесуть істотні плоди ці нові нейрологічні підходи до інтелекту. Якщо так, то дослідники неминуче зіткнуться з питанням, якою мірою природа і виховання впливають на структуру і функціонування мозку.

У сучасній психолого-педагогічній літературі немає однозначного визначення креативності. Поняття «креативність» виникло в 50-х рр. XX сторіччя й пов'язане з ім'ям Дж. Гілфорда. Він розглядав креативність як здатність людини відмовлятися від стереотипних способів мислення й виділив шість параметрів креативності: здатність до виявлення й постановки проблем; здатність до генерування великої кількості ідей; гнучкість – здатність продукувати різноманітні ідеї; оригінальність – здатність відповідати на подразники нестандартно; здатність удосконалити об'єкт, додаючи деталі; здатність вирішувати нестандартні проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу.

У дослідженнях креативність розуміється як тип інтелектуальної здатності, творчий стиль діяльності, як результат творчих досягнень особистості (Е.П. Торренс, Е.Г. Олгерті, Ю. Фостер, Ф. Юлак і ін.); властивість або комплексна характеристика особистості (М.С. Берштейн, А.В. Брушлинський, Н.Ф. Вишнякова, Я.А. Пономарьов, К.Р. Роджерс, Р.Е. Тафель); особливість інтелекту або вищий рівень інтелектуальної активності мислення (Д.Б. Богоявленська, О.К. Тихомиров і ін.).

В.М. Дружинін дає наступне визначення: креативність – загальна здатність до творчості, яка характеризує особистість у цілому, проявляється в різних сферах активності, розглядається як відносно незалежний фактор обдарованості [3].

Одним з найпоширеніших є визначення креативності як здатності до продуктивної діяльності; особистісна якість індивіда, виражена в його схильності й готовності створювати, тобто робити реально існуючим соціально значимі продукти своєї діяльності. Працездатність – передумова креативності. Виділяють три фактори креативності: 1) стан фізичного й психічного здоров'я; 2) загальне тло життєдіяльності (соціальне самопочуття); 3) рівень компетентності, майстерності, професіоналізму в сполученні із самостійністю, критичністю й конструктивністю мислення [4].

У дослідженнях креативності існує кілька підходів до її вивчення. Ряд дослідників зв'язують креативність із якостями особистості.

Наприклад, Т. Амабайл і М. Коллінз у число характеристик креативних особистостей включають: самодисципліну в роботі, здатність відстрочити задоволення, незалежність суджень, терпимість до невизначеності, високий ступінь автономності, відсутність статевих стереотипів, схильність до ризику.

Дж. Гілфорд і Е.П. Торренс основними якостями творчої особистості визнають оригінальність, гнучкість, продуктивність, здатність до загостреного сприйняття недоліків і ін.

М. Чихунтмихалін відзначає, що креативні особистості містять у собі одночасно на перший погляд взаємовиключні особливості: мають велику фізичну енергію, але в той же час часто перебувають у стані спокою й відпочинку; одночасно суворі й наївні; сполучають у собі грайливість і дисциплінованість, відповідальність і безвідповідальність; у них перемишуються подання, фантазія, почуття реальності; скромні й горді одночасно; уникають стереотипів в області статевих ролей; сполучають у собі бунтарський дух і консерватизм; об'єктивні до себе; відкритість і чутливість часто приводить їх до переживання страждання й болю, але також вони дуже люблять задоволення.

Креативна особистість має широкий кругозір, диференційовані спеціальні знання, розвинені розумові здібності й гнучкість мислення, високий рівень розуміння проблем і задоволення від їхнього рішення, емоційну стабільність, терпіння, готовність до ризику, активну життєву позицію, високий рівень суспільної свідомості й оптимізму. Здатність до творчого мислення й творчої діяльності є властивістю особистості людини.

Р. Стернберг виділяє наступні особистісні якості: готовність переборювати перешкоди, здатність розумно ризикувати й переносити невизначеність [10].

У дослідженнях вітчизняних учених проблема якостей творчої особистості знайшла достатнє відбиття. Я.А. Пономарьов виділяє наступні якості, необхідні для творчої діяльності: перцептивні (незвичайна напруженість уваги, величезна вразливість, сприйнятливості); інтелектуальні (інтуїція, могутня фантазія, вигадка, передбачення, обсяг знань); характерологічні (унікнення шаблону, оригінальність, ініціативність, завзятість, висока самоорганізація, колосальна працездатність); мотиваційні (задоволення процесом, а не метою) [7].

А.М. Лук відзначає: пильність у пошуках проблем, здатність до згортання розумових операцій, здатність до переносу досвіду, цілісність сприйняття, здатність до зближення понять, гнучкість мислення, здатність до зчеплення й антизчеплення, легкість генерування ідей і ін [6].

Д.Б. Богоявленська характеризує творчу обдарованість і продуктивність багатством і гнучкістю думки, оригінальністю, допитливістю, здатністю до розробки гіпотези й ін. Особливо вона виділяє інтелектуальну активність як одиницю аналізу творчості [1].

Ю.В. Шаронін, виходячи із принципів синергетичного підходу, виділяє наступні якості, властиві креативній особистості: діалогічність мислення, творча уява, творча активність, воля самовираження, задоволеність діяльністю. [9]

Важливий внесок у дослідження психологічних передумов, що лежать в основі розвитку творчої особистості, вніс американський психолог А. Маслоу. Він стверджує, що прагнення людини реалізувати закладені в ньому творчі сили й можливості є найбільш глибинною потребою особистості, що визначає зміст його життя й значимість його „Я” в очах інших людей. Потреба в самореалізації є потужним стимулом творчості, тому що людина в процесі самоактуалізації безупинно рухається до ідеалу можливої досконалості. Щоб перебувати у злагоді з собою, художник повинен малювати, музикант – створювати музику, письменник – писати. І чим більше досконалі результати їх діяльності, тим глибше особистість переживає процес самореалізації. Згідно А. Маслоу, всі творчі люди не просто включені в якусь справу; вони внутрішньо віддані цій справі, розглядаючи її як своє покликання; вони безкорисливо занурені в неї. Це – процес, у якому творче „Я” реалізує себе.

У відповідності зі своїми поглядами, А. Маслоу виділяє наступні якості, характерні для творчої особистості [9]: прагнення до самореалізації; зануреність у справу як покликання; автентичність особистості; незалежність у судженнях; упевненість у своїх силах; ініціативність і гнучкість; критичність і високий ступінь рефлексії; дитяча сприйнятливості і відкритість стосовно нового. Розвиваючи основні положення А. Маслоу, К. Роджерс виділив такі основні якості індивіда, пов'язані з потенційно творчими діями [8]: відкритість досвіду; екзистенціональність; внутрішній локус оцінювання; здатність до незвичайних сполучень елементів і понять.

Висновки.

1. Прояв креативності багато в чому залежить від особистісних якостей і мотивації суб'єкта діяльності.
2. Креативність розглядається нами як універсальна інтегративна характеристика особистості в єдності мотиваційних, інтелектуального компонентів, гуманістичної спрямованості і їхній цілісності.
3. Креативній особистості властиві наступні якості: оригінальність, гнучкість мислення, творча уява, незалежність суджень, активність, упевненість у своїх силах, оптимізм, здатність до ризику.
4. Під розвитком креативності особистості ми розуміємо перетворення мотиваційного, інтелектуального компонентів, гуманістичної спрямованості, результатом яких є творча особистість, що проявляється в різноманітній і активній діяльності.
5. Цілеспрямоване формування якостей творчої особистості й відповідної мотивації сприяють розвитку креативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. – М., 2002.
2. Виготський Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991. – С. 479.
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб., 2000. – С. 351.
4. Энциклопедия профессионального образования. Т. 1. – М., 1998. – С. 493.
5. Личность: внутренний мир и самореализация: Идеи, концепции, взгляды / Сост. Ю.Н. Кулютин,

- Г.С.Сухобская. – СПб., 1996. – С. 77-78.
 6. Лук А.И. Психология творчества. – М., 1978.
 7. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика. – М., 1976. – С. 222.
 8. Роджерс К. К теории творчества // Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М., 1994.
 9. Шаронин Ю.В. Психолого-педагогические основы формирования качеств творческой личности в системе непрерывного образования (синергетический подход). – М., 1998. – С. 207.
 10. Sternberg R.J. A Balance theory of wisdom // Review of general psychology. –1998. – V. 2. – N. 4.

Резюме. В статье, исходя из концепции Л.С.Выготского, что в новом демократическом образовании главной фигурой является сам ребенок как субъект собственной деятельности и что учитель может направлять и руководить личной его деятельностью с целью ее дальнейшего развития; исследуется генезис соотношения интеллекта и качеств креативной личности.

Ключевые слова: мышление, интеллект, ум, творческие способности, IQ, фактор G, тест, рефлексия, личность, самореализация, творческое „Я”.

Summary. The article is devoted to genesis of interrelations between intelligence and characteristics of creative personality in the viewpoint of L.Vygotsky's concept of a schoolchild's intellectual development.

Key words: intelligence, creative personality, child's intellectual development.

Одержано редакцією 26.12.2006.

УДК: 37: 159. 922. 73. 019. 4

О. Г. КРАВЦОВ

ИССЛЕДОВАНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ОСОБЕННОСТЕЙ ДЕВИАНТНЫХ ПОДРОСТКОВ В РУСЛЕ КУЛЬТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ Л. С. ВЫГОТСКОГО

Резюме. О. Г. Кравцов Дослідження психологічних особливостей девіантних підлітків у руслі культурно-історичної теорії Л.С. Виготського. В статті розглядаються особливості поведінки девіантних підлітків. Значна увага приділяється деструктивній агресії неповнолітніх правопорушників. Виявлені можливі причини низької соціальної пристосованості у правопорушників і механізми, які визначають нормальну соціальну пристосованість.

Ключові слова: девіантна поведінка, девіантні підлітки, агресія, правопорушник, неповнолітній, злочин, соціалізація, продуктивна діяльність.

Постановка проблеми. Изучение подростков с девиантным поведением все более привлекает к себе внимание разных исследователей. Многие из них указывают, что девиантные подростки имеют высокий уровень агрессии.

На протяжении уже более века ученые разных стран изучают проблему агрессии. На сегодняшний день существует множество теоретических воззрений и экспериментальных исследований на эту тему. Однако, несмотря на огромное количество материалов собранных по этой проблематике, споры об агрессии до сих пор ведутся специалистами разных наук. Более того, многие современные ученые указывают на тот факт, что исследования агрессии с каждым годом становятся всё острее. То есть эта проблема не только не потеряла своей актуальности, но со временем приобрела новые грани. Такое положение дел заставляет исследователей из разных отраслей знаний возвращаться к проблеме агрессии снова и снова.

Проблематика агрессии не мене широка, чем её феноменология. Являясь частью человеческой природы, агрессия определяет многие аспекты бытия человечества в целом. С самого раннего возраста агрессия начинает играть большую роль в поведении человека. Не преувеличением будет сказать, что агрессия является одним из ключей к тайнам познания человечеством самого себя.

Главная сложность в изучении агрессии заключается в многообразии её проявлений и сложной природе. Само по себе понятие агрессии является междисциплинарным. Исследованиями в этой области занимается множество наук, таких как: психология, этология, физиология, культурология и т.д. Помимо крайне широкой феноменологии агрессия характеризуется множеством разных по природе факторов.

В психологии традиционно принято разделять конструктивную и деструктивную агрессию. Это одно из наиболее широких подразделений, различающее две стороны влияния агрессии на жизнь человека.

Так, конструктивная агрессия включает позитивные стороны этого влияния и описывает агрессию как важный элемент жизненной активности. Деструктивная агрессия связана с негативным влиянием и отражает агрессию, мешающую развитию личности.

Каждую упомянутую сторону агрессии можно разделить ещё на две составляющих. Так, в психологии принято различать „агрессию” и „агрессивность”. При этом под агрессией понимают совокупность поведенческих проявлений, которые могут быть расценены соответствующим образом. Агрессивность же отражает внутренние мотивационные тенденции субъекта к агрессии. Главное отличие агрессии от агрессивности заключается в аспекте реализации. Агрессивность в отличии от агрессии предполагает только возможность того, что субъект будет вести себя агрессивно. В этом отношении можно сказать, что если агрессия это универсальная черта, свойственная людям, то агрессивность это индивидуальная характеристика каждого человека.

З М І С Т

<i>Вступ</i>	3
<i>Приходько Ю. О.</i> Внесок Л. С. Виготського в розвиток дитячої психології	4
<i>Поніманська Т. І.</i> Гуманістичне виховання в контексті ідеї Л. Виготського про дитячо-доросле співтовариство	8
<i>Дичківська І. М.</i> Проблема ефективності інноваційних процесів в освіті	12
<i>Горопаха Н. М.</i> Реалізація ідей Л. С. Виготського у розвиваючому навчанні дітей дошкільного віку (на прикладі використання дослідницького методу)	15
<i>Янциур Л. А., Фарина Н. П.</i> Л. С. Виготський про розвиток дитячої творчості	20
<i>Маліновська Н. В.</i> Мотиваційний компонент у навчально-мовленнєвій діяльності дітей дошкільного віку	24
<i>Самсонюк Н. Ф.</i> Прислів'я як індикатор визначення компетентності дошкільника у сфері життєдіяльності „Я сам”	26
<i>Воробйова Л. М.</i> Л. С. Виготський і розвиток сучасної психолінгвістики	29
<i>Белова С. А.</i> Інтерес як педагогічна умова навчально-виховного процесу у творчих спадщинах Л. Виготського та Г. Шарельмана	31
<i>Сузанская Т. Н.</i> Особенности катарсиса в „детском тексте” русской литературы	35
<i>Степанова О. І.</i> Збагачення словника дітей дошкільного віку засобами поетичної лексики	39
<i>Пох Л. И.</i> Эстетические воззрения Л. Н. Толстого в „Психологии искусства” Л. С. Выготского	42
<i>Разина Н. В.</i> Психологическая готовность к материнству в контексте культурно-исторической концепции	43
<i>Ховрина Г. Б.</i> Психологические особенности коррекции детей, не готовых к школьному обучению в контексте культурно-исторической концепции Л. С. Выготского	46
<i>Воробйов А. М.</i> Генезис дослідження співвідношення інтелекту та якостей креативної особистості	49
<i>Кравцов О. Г.</i> Исследование психологических особенностей девиантных подростков в русле культурно-исторической теории Л. С. Выготского	52
<i>Борова В. Є.</i> Дослідження корекції звуковимови дітей дошкільного віку в логопедії.	56
<i>Макаренко М. А.</i> Культурно-исторический анализ роли профессионального сознания в развитии личности	62
<i>Леценко Г. П.</i> Теорія мовленнєвої діяльності як основа формування комунікативної компетенції	66
<i>Новикова-Грунд М. В.</i> Групповые текстовые методики как развитие идеи инструментального метода	71
<i>Жаровцева Т. Г.</i> Професійне ставлення майбутніх педагогів до проблем неблагополучних сімей	75
<i>Литвиненко С. А.</i> Актуалізація ідей Л. С. Виготського в сучасній практиці виховання	80
<i>Юрченко В. М.</i> Л. С. Виготський як фундатор методології систематизації психологічних знань	82
<i>Рудь Г. В.</i> Динаміка формування і реалізації життєвих планів особистості у ранній юності	85
<i>Мірошина Г. Г.</i> Використання ідей Л. С. Виготського про культурний розвиток дитини в розгляді проблеми опосередкованої трансляції етичної культури від керівника дошкільного закладу дітям	89
<i>Головань Т. М.</i> Становлення і розвиток дошкільних закладів в Криму в II половині XIX – початку XX ст.	91
<i>Фасолько Т. С.</i> Л. С. Виготський про виховання моральної поведінки	96
<i>Кравець Л. М.</i> Рефлексивний підхід до становлення професійної діяльності майбутніх педагогів	100
<i>Врочинська Л. І.</i> Педагогічна підготовка батьків – основа ефективної взаємодії у вихованні гуманної поведінки дитини	102
<i>Матейко Н. М.</i> Психологічна корекція пізнавальної сфери дітей в умовах несприятливого екологічного середовища	106
<i>Козлюк О. А.</i> Психолого-педагогічна сутність поняття „спілкування” та підходи до його розуміння	108
<i>Косарєва О. І.</i> Зв'язок емоційної і когнітивної сфер у психічному розвитку дитини	113
<i>Марчук Г. В.</i> Проблема соціального розвитку дитини в світлі теорії соціалізації Л. С. Виготського	116
<i>Меналюк Г. Ф.</i> Мовленнєва математична культура вихователів дошкільних закладів	118
<i>Вижевська Ю. О.</i> Педагогічні умови формування професійно-пізнавального інтересу майбутніх учителів до педагогічної діяльності	122
<i>Федорова Н. В.</i> Гумор у спілкуванні викладачів із студентами як одна з умов організації гуманістичної педагогічної взаємодії	125
<i>Демянюк О. Б.</i> Гра як засіб корекційно-розвивального впливу на дітей дошкільного віку	128
<i>Грищук М. М.</i> Техніка постановки запитань як метод розвитку та підтримки психолого-психотерапевтичного процесу: системний аспект	131
<i>Панасюк М. М.</i> Соціально-психологічні фактори появи та розвитку навчального стресу у студентів вищих навчальних закладів	134
<i>Берлинская Л. А.</i> Ключевые компетенции в подготовке учителей Германии	138
<i>Дроздова К. В.</i> Результативність когнітивного напрямку самостійних занять фізичною культурою підлітків ..	140
<i>Картель Т. М.</i> Місце і роль професійної адаптації в професійному становленні майбутніх інженерів-будівельників	142
<i>Музика Ю. О.</i> Діагностика рівнів готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення в молодших школярів	145
<i>Шмелев И. М.</i> Особенности картины мира лидера деструктивного культа	148
<i>Соколова А. В.</i> Досвід підготовки вчителів до формування педагогічної творчості в університетах Англії	150

Носова Н. В. Особливості фасилітативної дії педагогів у навчально-виховному процесі	154
Глоба Н. В. Аналіз інтелектуальної децентрації у дітей с задержкой психического развития (младший школьный возраст)	159
Конюхова Т. С. Поняття екосистеми як одне з провідних у сучасній екологічній освіті дошкільників	165
Мельник І. Я. Моральний аспект міжособистісних відносин у молодшому шкільному віці	169
Арсеев И. И. Особенности становления мотивационно-смысловой сферы верующих людей	172
Сторож О. В. Теоретико-психологічний аналіз особливостей творчого мислення і креативної особистості ...	176
Якобчук Т. О. Педагогічні умови запобігання та корекції відхилень у емоційному розвитку дитини дошкільного віку	180
Відомості про авторів	185

Наукове видання

ОБНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 36

Заснований у 1996 р.

Редактор збірника Поніманська Т. І.
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 10.01.2007 р. Підписано до друку 26.01.2007 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Обл. вид. арк. 29,57. Замовлення № 21/1 Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 36. — Рівне: РДГУ, 2007. — 188 с.

ISBN 966 — 7281 — 08 — 7.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем реалізації психолого-педагогічних ідей Л.С.Виготського на сучасному етапі реформування освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20